

Литвин Н.А.,

к.ю.н., доцент, с.н.с., доцент кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки, Університет ДФС України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У науковій статті досліджено та охарактеризовано сучасний стан інформаційного забезпечення діяльності органів Державної фіскальної служби України в умовах її реформування та Євроінтеграції держави. Визначено джерела інформаційної підтримки, основу інформаційного забезпечення та запропоновано основні напрями інформаційного забезпечення діяльності вказаних органів.

Ключові слова: інформація, податкова інформація, одержання інформації, органи ДФС України, інформаційно-телекомунікаційні система, інформаційне забезпечення.

В научной статье исследовано и охарактеризовано современное состояние информационного обеспечения деятельности органов Государственной фискальной службы Украины в условиях ее реформирования и Евроинтеграции государства. Определены источники информационной поддержки, основа информационного обеспечения и предложены основные направления информационного обеспечения деятельности указанных органов.

Ключевые слова: информация, налоговая информация, получения информации, органы ДФС Украины, информационно-телекоммуникационные система, информационное обеспечение.

The article studies and describes the current state of information support of activity of bodies of State fiscal service of Ukraine in the conditions of reformation and European Integration of the state. Identifies sources of information support the basis of the information and the main directions of information support of the activities of these bodies.

Key words: information, tax information, information, the bodies of the SFS of Ukraine, information-telecommunication system, information security.

Постановка проблеми.
Прагнення до Євроінтеграції та забезпечення виконання ключових ініціатив Уряду, які спрямовані на якісне реформування чинної податкової та фінансової систем, органи Державної фіскальної служби (далі – ДФС) України повинні мати відповідне кадрове, організаційне, технічне та інформаційне забезпечення.

Процес інтеграції України до Європейського Союзу вимагає проведення системних та якісних соціально-економічних, політичних, правових та фінансових перетворень в державі. Зазначений процес досить складний та довготривалий, оскільки Україна повинна пройти заради досягнення кінцевої мети не тільки створення умов для якісно нового рівня життя громадян, а й забезпечення відповідних умов для

формування інвестиційної привабливості для бізнес-середовища та виходу економіки нашої країни з кризового стану.

З метою подолання кризових явищ в економіці для митних та податкових органів основним, якщо не стратегічним завданням, під час адміністрування податкових і митних платежів та протидії правопорушенням у сфері оподаткування, являється удосконалення інформаційного забезпечення власної діяльності, що в кінцевому результаті має призвести до збільшення надходжень до Державного бюджету України та зменшення податкового тиску.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС України зробили наступні учені: В. І. Антипов, О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, А. І. Брезвін, В. Д. Басай, Т. С. Касянюк, Д. О. Мороз, А. М. Новицький, А. А. Папаїка, Т. О. Рекуненко, В. А. Предборський, І. Н. Парина, Д. Я. Семир'янов, І. С. Стаценко-Сургучева, Т. В. Субіна, В. І. Теремецький, В. С. Цимбалюк, І. Р. Шинкаренко, Ф. А. Ярошенко та ін.

Разом з тим, питання щодо інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС України в умовах її реформування, залишається відкритим та вимагає організації подальших наукових досліджень.

Метою цієї статті є дослідження та характеристика

сучасного стану інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС України.

Виклад основного матеріалу. У контексті даного дослідження заслуговує на увагу праця І. В. Арістової, яка розглядала певні аспекти класифікації принципів державної інформаційної політики. Вона вважає, що при формуванні концепції державної інформаційної політики України слід виходити з необхідності прийняття таких базових принципів: відкритості інформаційної політики; рівності інтересів усіх учасників інформаційних відносин; системності; пріоритетності вітчизняного виробника; несуперечності (основні заходи мають бути спрямовані на забезпечення державних інтересів України, але не суперечити соціальним інтересам громадян країни); соціальної орієнтації (фінансування державою тільки того, що спрямовано на інформаційний розвиток соціальної сфери); пріоритету права перед силою [3, с. 89].

У свій час І. С. Стаценко-Сургучова, розглядаючи актуальні питання розвитку системи органів Державної податкової служби України, зазначала, що пріоритетним є напрямок інформаційного забезпечення, так як вказаний вид діяльності є важливим щодо забезпечення здійснення ними своїх функцій. Воно охоплює всі етапи їх діяльності і містить збір інформації, її передачу каналами зв'язку в місце обробки, обробку,

аналіз інформації та контроль за її реалізацією [2, с. 228].

Беручи до уваги думку науковців, необхідно зазначити, що сьогодні в Державній фіскальній службі України проводиться робота, яка спрямована на створення якісної інформаційної системи, що унеможливить втручання людського фактору в процес подання та обробки податкової звітності, що дозволить платнику податків отримувати своєчасні та якісні послуги не лише в державній податковій інспекції, яка здійснюватиме контроль за сплатою ним податків, як зараз, а у будь-якій державній податковій інспекції, де це буде для нього зручно в режимі реального часу.

Щодо поняття інформаційної системи Державної фіскальної служби, то необхідно погодитись з ученими, які її розуміють як сукупність інформації, апаратно-програмних і технологічних засобів, засобів телекомунікацій, баз і банків даних, методів і процедур, персоналу управління, які реалізують функції збирання, нагромадження й оброблення інформації для підготовки ухвалення ефективних управлінських рішень у системі оподаткування [1, с. 16].

Наявність ефективною та дієвою інформаційної системи органів ДФС України забезпечить можливість визначати перелік податків та платежів одночасно із взяттям на облік таких платників, у той час як зараз платник податків самостійно визначає такий перелік. На підставі вже сформованого переліку ДФС України повинна

безкоштовно забезпечувати усіх платників податків формами податкових декларацій та інструкціями щодо їх заповнення. На жаль, як свідчить практика, на сьогодні не всі районні ДПІ за місцем обліку платників забезпечені можливістю безкоштовного надання бланків податкових декларацій та іншої звітності.

Органи ДФС України у своїй діяльності використовують значний обсяг різноманітної інформації. Зазначена інформація пов'язана із змістом та результатами діяльності суб'єктів господарювання, звітними даними, характером взаємовідносин з іншими суб'єктами фінансово-господарської діяльності, даними які характеризують наявність ліцензій та дозволів на здійснення тих чи інших видів підприємницької діяльності тощо. Сукупність визначеної вище інформації застосовується у механізмі контролю за своєчасністю та повнотою сплати податків, проведення документальних, камеральних та інших перевірок суб'єктів господарювання, встановленням змісту податкових взаємовідносин між суб'єктами оподаткування при виявленні правопорушень та злочинів у сфері оподаткування. Зазначені вище положення, виступають не тільки елементами податкової політики держави та органів ДФС України, але й її реформування та модернізації в сфері інформатизації процесів оподаткування.

Основними джерелами інформаційної підтримки органів ДФС являються:

- системи обміну інформацією з міністерствами та відомствами;
- автоматизована система управління документами;
- комплексна система захисту інформації;
- інтегрована система корпоративної мережі органів ДФС;
- система підтримки прийняття рішень (корпоративне сховище даних органів ДФС, аналітична система, система відомчої звітності).

Зазначені вище джерела інформаційної підтримки органів ДФС ґрунтуються на роботі, що виконується інтегрованою інформаційно-аналітичною системою, до основних складових елементів якої належать: управління ризиками; аналіз ефективності діяльності структурних підрозділів ДФС; формування регламентних та структурованих звітів із задовільним рівнем деталізації; виконання нерегламентованих, довільних запитів; візуалізація даних (представлення інформації у вигляді списків (звітів), графічних діаграм, графіків, малюнків, мультиплікативних зображень, таблиць тощо) та ін. Якісна робота інтегрованої інформаційно-аналітичної системи є основою для подальшої інформатизації органів ДФС України.

Як зазначають дослідники, інформатизація органів ДФС України – це об'єктивний процес, який має охоплювати всю галузь оподаткування в державі. Фундаментальною основою процесу інформатизації та використання

інформаційних технологій є створення високоорганізованого середовища, яке, з одного боку, має охоплювати та об'єднувати в межах державної податкової служби України: інформаційне, телекомунікаційне, комп'ютерне, програмне забезпечення, комп'ютерні мережі, бази та банки даних. А з іншого боку – забезпечувати можливість створення і використання ефективного інформаційно-аналітичного продукту, що дасть змогу не тільки на якісно новому рівні підвищити інформаційне обслуговування платників податків, а й здійснювати системний аналіз стану та перспектив діяльності всієї податкової служби з використанням інформаційних технологій на основі науково обґрунтованих рішень щодо реалізації податкової політики в Україні [4, с. 63].

Про інформатизацію державних органів зазначалось у Концепції Національної програми інформатизації. Дана Концепція вказувала на те, що Національна інформаційна інфраструктура повинна бути створена з урахуванням світових тенденцій і досягнень, що сприятиме рівноправній інтеграції України у світове співтовариство. На час прийняття Концепції Національної програми інформатизації реалізація інформатики в Україні визначалася тим, що загальна ситуація була визнана незадовільною і не тільки через кризові явища в економіці. Кризові явища в економіці стали проявом кризи уявлення перших керівників держави: бачення ними

техніко-технологічного поступу країни [4, с. 28].

Не дивлячись на це, на час прийняття Концепції Національної програми інформатизації вже було створено ряд державних інформаційних ресурсів таких як: автоматизовані бази даних «Законодавчі та нормативні акти України», «Ресурси України» (де постійно актуалізується інформація про 260 тисяч підприємств та організацій України), «Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України» (внесено було з присвоєнням унікального коду більше ніж 600 тис суб'єктів господарської діяльності) та інші. Попереднє обґрунтування зазначеного аспекту та подальший його моніторинг і дослідження у контексті правового забезпечення було відображено у публікаціях ряду українських учених [5, 6].

Проводячи ретроспективний аналіз інформаційного забезпечення органів податкової служби, маємо зазначити, що у період діяльності ДПА України, в подальшому ДПС України та Міністерства доходів і зборів України основними автоматизованими інформаційними системами були: АІС обласного рівня, що забезпечує комплексну автоматизацію функцій роботи з базами даних обласних апаратів; АІС «Облік податків і платежів» районного рівня забезпечує автоматизацію облікових функцій, автоматизований розрахунок податкової заборгованості та пені за порушення термінів сплати, формування довідок та звітності ДПІ районного рівня; - системні

локально-мережеві АРМі районного рівня: «Підприємці», «Земля», «Облік платників», «Аудит», «Пільги», «Свідоцтво», «Касові апарати», «Банк», «Звіт» на ін.[4, с. 64].

Про те, на сьогодні основу інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС становить:

- єдиний реєстр податкових накладних – стосовно суб'єктів господарювання, істотно пов'язаних між собою;

- система співставлення податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів;

- реєстраційні дані суб'єктів господарювання та установчі документи;

- результати контрольно-перевірочної роботи підрозділів податкового та митного аудиту;

- система відпрацювання «фіктивного» кредиту;

- система оцінки діяльності суб'єкта господарювання.

В процесі інформаційного моніторингу адміністрування податкових та митних платежів працівники органів ДФС України найчастіше використовують наступні інформаційні і автоматизовані системи, бази даних та програмні комплекси: АС «Ризикові»; АС «Податки»; АС «Аудит»; АС «Скарга»; АС «Суди»; АС «ФСПД» (фіктивний суб'єкт підприємницької діяльності); АРМ «Система автоматизованого співставлення податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів»; АС «Журнал звірки податкових зобов'язань в

розрізі контрагентів»; АС «Бест Звіт»; АС «Оголошення про банкрутство»; АС «Конвертаційні центри»; АС «Акцизні марки»; АС «Зустрічні перевірки» та ін. [8, с. 97].

Іншими джерелами інформації про формування та діяльність фінансово-промислових груп є інформація з: Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів; Єдиного реєстру довіреностей; Державного реєстру обтяжень рухомого майна; Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство.

Одним із елементів інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС України, являються відкриті реєстри та інформаційні ресурси, що надають можливість платнику податків самостійно отримати певну інформацію в режимі реального часу, шляхом авторизації на сайті ДФС України, без підготовки та спрямування письмового запиту до територіального відділу ДФС.

Так, наприклад на сайті ДФС України функціонує Реєстр платників ПДВ, за допомогою якого можливо отримати загальну інформацію про підприємство (індивідуальний податковий номер, код ЄДРПОУ, найменування платника податку, дата реєстрації платником ПДВ тощо).

Також на сайті ДФС України функціонує сервіс «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера» який надає інформацію про те, чи перебуває платник на обліку в податкових органах і чи не має

податкового боргу на початок місяця.

На сайті ДП «Інформаційні судові системи» Міністерства юстиції України, функціонує «Єдиний державний реєстр судових рішень» в якому можна отримати інформацію про наявність судових справ відносно підприємств (в якості якої сторони, і з яких питань, наприклад – справи щодо визнання нікчемності договорів), якщо підприємство брало участь у подібних судових розглядах.

Необхідно вказати на те, що інформаційний простір ДФС України є сукупністю вказаних вище інформаційних систем, які часто залишаються малодоступними для використання у зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними причинами, які проявляються у дублюванні робіт, надмірності у зборі первинної інформації, подорожчанні експлуатації існуючих систем та розробок нових, які необхідно якимось чином адаптувати в існуючу організаційно-функціональну структуру.

Необхідність подальшого удосконалення інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС України визначається як об'єктивними та суб'єктивними факторами.

До об'єктивних факторів належать: деяка нечіткість правових норм податкового законодавства, що ускладнює їх тлумачення та практичну реалізацію; наявність недостатньої кількості методичних рекомендацій та вказівок у сфері інформатизації та інформаційно-аналітичного забезпечення, які

інколи не відповідають у повній мірі, нормативним актам вищої юридичної сили та ін.

До суб'єктивних факторів необхідно віднести: ненавмисні помилки працівників районних та обласних органів ДФС, які у більшій мірі пов'язані зі змінами податкового законодавства та незнанням методичних рекомендацій та вказівок у сфері інформатизації та інформаційно-аналітичного забезпечення; інколи, некомпетентність працівників податкових та митних органів.

Підсумовуючи вище вказане, необхідно зазначити, що на сьогоднішній день переоцінити роль та значення інформаційних ресурсів в діяльності органів ДФС України досить складно. Аналізуючи сучасні глобалізаційні тенденції необхідно сказати про збільшення випадків коли працівникам органів ДФС України необхідно використовувати

інформаційні та комп'ютерні системи, бази даних, що в свою чергу вимагає вжиття заходів спрямованих на підвищення рівня та якості інформаційного забезпечення.

Висновки. Отже, основними напрямками інформаційного забезпечення діяльності органів ДФС України необхідно визначити:

- налагодження антивірусного захисту інформаційних ресурсів податкових та митних органів;
- продовження введення в експлуатацію системи електронного підпису та криптографічного захисту інформації в органах ДФС України;
- забезпечення відкритості та розміщення інформації про діяльність органів ДФС на веб-порталі в мережі Інтернет;
- забезпечення впровадження та застосування єдиного стандарту геоінформаційної системи у процесі прийняття управлінських рішень в органах ДФС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Автоматизація роботи в органах державної податкової служби: підручник / О. В. Гавро, М. І. Кондратюк, Б. Т. Миськів / за ред. В. М. Росоловського, С. П. Ріппи. – Ірпінь : Академія ДПС України. – 2002. – 401 с.
2. Стаценко-Сургучова І. С. Сутність інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби / І. С. Стаценко-Сургучова // Науковий вісник. – Ірпінь, 2006. – № 4-5(35). – С. 228-233.
3. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: Монографія / За загальною редакцією О. М. Бандурки // І. В. Арістова. – Харків: Ун-т внутрішніх справ. 2000. – 368 с.
4. Касянюк Т. С. Правове забезпечення інформатизації Державної податкової служби України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Касянюк Тетяна Сергіївна / Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь, 2013. – 189 с.
5. Калюжний Р. А. Розбудова держави та інформатизація державного управління / Р. А. Калюжний, В. С. Цимбалюк // Розбудова держави. – 1994. – №2. – С. 31-36.
6. Правова інформатика: система інформатизація законотворчої, правозастосовсовчої, правоохоронної, судочинної та право освітньої діяльності в Україні: [Монографія] / Брижко В. М., Вознюк І. А., Гавловський В. Д., Глодківська О. В., Задорожня Л. М., Калюжний Р. А., Клімашевська Ю. А. Савицький В. А., Севастьянов В. Ф.

Смаглюк В. М., Хахановський В. Г., Цимбалюк В. С., Швець М. Я., Яременко О. І. / За ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. – Ужгород : ІВА, 2003. – 168 с.

7. Адміністративно-правового регулювання отримання інформації органами ДПС України / О. Дмитрук / Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № – 2. – С. 62-65.

8. Мороз Д.О. Виявлення «податкових ям» податковою міліцією: інформаційна складова / Д. О. Мороз // Право і суспільство. – 2016. – № 2. – С. 95– 100.